

Coöperatieve wind op zee

Moeten coöperaties energie steken in wind op zee? Monique Sweep, directeur van Deltawind, denkt van niet. Maar Siward Zomer, voorzitter van de Windvogel en projectcoördinator bij ODE ziet er wel wat in. “Windmolens leveren gewoon heel veel energie en winst op, het zijn de krenten uit de pap. Waarom zouden we die niet meepikken?”

Tekst Aukje van Bezeij

Deelname van coöperaties in wind op zee is niet vanzelfsprekend. Nederlandse energiecoöperaties hebben bijvoorbeeld nog niet de technische kennis in huis. Zonder die kennis kun je als coöperatie de samenwerking aangaan met andere partijen, maar reduceer je je eigen rol tot financiële participatie. Wat is dan de meerwaarde nog, vraagt Sweep zich af. “Geld genereren en weer investeren, vind ik niet interessant. Ik wil vooral ontwikkelen.” En dat is wat ze nu doet met Deltawind. Zomer ziet dat anders. Meefinancieren is immers ook meebeslissen. Hij benadrukt dat het bij coöperaties gaat om écht eigendom en leden die samen nadenken over het opnieuw inzetten van de winst. “Stel, de energiecoöperatie haalt een miljoen euro op uit wind op zee. Het rendement is 15%. Dat staat elk jaar weer op de balans. Je keert je leden 10 jaar lang 5% rente uit, over de rest

heb je samen zeggenschap.” Het is geld dat een coöperatie kan investeren in andere projecten, legt hij uit. “Daarmee versterk je de lokale economie, de lokale energietransitie en de lokale democratie. Een coöperatief gefinancierde windmolen wordt een lokaal vliegwiel. Gemeentes en regio’s blijven anders subsidiëren.”

Afstand

Sweep benoemt de afstand van het individu tot een windmolen op zee. “In mijn idee hebben wij als doel mensen bewust te maken van de noodzaak van verduurzaming. Met windenergie op zee is dat allemaal zo ver weg. Dat is anders bij wind op land. Ook al vind je het niet zo leuk, je moet je ertoe verhouden. Je moet er iets mee. Je kunt er iets van vinden.” En dat levert discussie op, waarmee je uiteindelijk de bewustwording bevordert, denkt ze.

Maar dat argument moet je volgens Zomer juist omdraaien. “Nú zijn de molens op zee ver weg, nu maakt het niemand wat uit wie investeert. Als je wind op zee vliegwiel kunt maken en je met de winst lokale projecten oppakt dan gaat het leven en kan de energietransitie echt snel gaan.” Maar windparken op zee komen er ook zonder hulp van coöperaties, benadrukt Sweep. Begin mei is Gemini geopend, het grootste Nederlandse windpark op zee van 600 MW. De komende jaren komen er nog vijf grote windparken bij, waaronder een nóg groter windpark voor de kust van Zeeland, door een internationaal consortium onder leiding van het Deense Dong Energy.

Kapitaal

Volgens Bijzonder hoogleraar socio-economische transitie Derk Loorbach gaat wind op zee niet voor niets zo hard. “Het past redelijk

Foto Koos Boertjens/Gemini

Windparken op zee komen er ook zonder hulp van coöperaties.

in de aanbestedingsregels omdat er een consortium van grote partijen is die dat kapitaal weet te mobiliseren. Maar persoonlijk - en daar zit wat wetenschappelijke discussie achter - maak ik me wel zorgen over de effecten die te veel dominantie van dit technisch marktparadigma heeft op toekomstige problemen." Die problemen gaan verder dan afhankelijkheid van fossiel en import. Het gaat ook over gebrek aan diversiteit als gevolg van een te centraal top-down systeem, legt Loorbach uit. "Net als in ecosystemen is diversiteit de basis om te kunnen doorontwikkelen. Vanuit dit perspectief zou ik een systeem willen wat zo veerkrachtige en flexibel mogelijk is. Dat is niet het geval met een beperkt aantal partijen die de controle hebben over de productie. Er zijn allerlei sociale aspecten die samenhangen met energie, bijvoorbeeld toegang, betaalbaarheid en con-

trole. Dat zijn allemaal vrij fundamentele vragen om de samenleving enigszins stabiel te houden en dat wordt er niet beter op als het vooral bij internationale partijen komt te liggen waar wij weinig controle op hebben." Zomer ziet nog een ander risico. Grote windparken krijgen veel SDE-subsidie. In het geval van Gemini gaat het om €4,5 miljard. "We betalen eraan mee, maar de energietransitie blijft ongrijpbaar. Dat is een groot risico. Bovendien, door het aan een internationaal consortium te geven wordt het geld nu maar één keer, dus éénvoudig, ingezet, puur om molens bouwen." Energiecoöperaties krijgen voor windparken en grote zonnedaken ook subsidie, maar zetten dat in ieder geval gedeeltelijk weer in voor nieuwe projecten. Dat noemt Zomer meervoudige waardecreatie. "Misschien dat Dong en Gemini ook nieuwe windparken bouwen, maar dan niet per se in Nederland."

Onprofessioneel?

De vraag blijft of de Nederlandse energiecoöperaties wel een windpark op zee aankunnen. Loorbach denkt van wel. "De coöperaties hebben tegen de stroom en tegen het systeem in een positie weten te verwerven. Ze hebben bewezen dat hun model levensvatbaar is en dat ze een redelijk substantiële bijdrage kunnen leveren. Je moet willen zien dat al die kleintjes met elkaar iets heel groots kunnen maken. Wil je afhankelijk blijven van Russisch gas? Of vertrouw je erop dat organisaties die niet primair gedreven worden door de laagste kosten en de hoogste winst toch een professionele organisatie kunnen bieden." Zomer voegt hieraan toe: "Het is jarenlang ingehamerd dat burgers onprofessioneel zijn, maar als je kapitaal hebt, kun je dat inzetten en mensen inhuren. Niet alle 200 energiecoöperaties hoeven kennis op te bouwen voor wind op zee. Daar zet je een team van twee of drie man op namens de energiecoöperaties. Hele dure jongens met veel expertise." Het financiële risico voor coöperaties is volgens Zomer het echte probleem. "Nu is het risico veel te hoog omdat je mee moet doen met tenders, samen met internationale partijen." De oplossing kan volgens Zomer zijn dat de overheid als voorwaarde stelt dat bijvoorbeeld 25% door of in samenwerking met energiecoöperaties wordt gerealiseerd. Dan gaan grote marktpartijen ook bewegen, denkt hij. Maar dat gaat volgens Loorbach wel lei-

den tot politiek-economische frictie omdat er schijn van marktongelijkheid kan ontstaan ten gunste van coöperaties. Zomer is het daar niet mee eens. "Nu is er juist marktongelijkheid. Immers een coöperatie kan het in een tendersysteem nooit opnemen tegen een internationaal bedrijf met een legal department en een ontwikkelteam."

Burgers betrekken

Het ministerie van Economische Zaken heeft lange tijd geen belang gehad heeft bij het betrekken van burgers bij de energietransitie, stelt Loorbach. "Heel veel medewerkers op EZ hebben decennialang juist geprobeerd om mensen zo min mogelijk bij energie te betrekken. De hele professionalisering van de energiesector ging erom de link tussen productie en consumptie weg te halen. Commercieel gezien is dat veel logischer dan mensen zelf met energie bezig laten zijn." De troef van energiecoöperaties is het praktisch betrekken van mensen bij de energievoorziening en het herstellen van de verbinding tussen productie en consumptie. Dat is volgens Loorbach dus niet in ieders belang, maar hij denkt het toch gaat gebeuren. "Daar zit een vrij fundamentele logica achter, namelijk dat er een snel groeiende groep mensen is die het leuk of belangrijk vindt om juist de verbinding tussen productie en consumptie te herstellen en weer eigenaarschap te claimen over ons energiesysteem. Dat heeft allerlei positieve effecten. Er is veel meer investeringsvermogen, mensen gaan bewuster met energie om, het heeft allerlei positieve sociale effecten in gemeenschapsvorming en politiek-maatschappelijk hebben we allerlei duurzaamheidsdoelstellingen. De potentie van dat coöperatieve model om bij te dragen aan de duurzaamheidsdoelen is significant en staat niet ter discussie." Sweep sluit niet uit dat ze ooit toch in wind op zee stapt: "Wij zijn op Goeree Overflakkee straks klaar. Als daar geen nieuwe opgave komt dan hebben we geld. Misschien dat de leden dan willen mee investeren in wind op zee." Ook Loorbach blijft positief. "Omdat we erover discussiëren, omdat er mensen zijn zoals Siward Zomer die er aan gaan sleuren en omdat ik ook zie dat er grote commerciële partijen zijn die het interessanter beginnen te vinden om zich juist wel met de coöperaties te verbinden." En zo kan de overheid veel makkelijker draagvlak voor de energietransitie creëren, besluit Zomer. ■